

KRIITTINEN TIEDEJOURNALISMI JA RAIJA JULKUSEN TAPAUS

Tiede ja edistys -lehden (1/00) Tieteellinen elämä -palstalla oli juttu Raija Julkusen kirjaamme "Mikä Suomessa muuttui?" koskevasta arvioinnista, joka ilmestyi Yhteiskuntapolitiikka-lehden numerossa 5–6/99. Vaikka tämänöisen palstan juttuihin ei tulisi reagoida, teen sen kuitenkin kahdesta syystä. Se antaa mahdollisuuden arvioida yhdentyyppistä tieteellistä journalismia, ja samalla tarjoutuu tilaisuus jokuseen kommenttiin Raija Julkuselle. Varmuuden vuoksi on sanottava, että kommenttini koskee vain kyseistä tekstiä, ei Tiede ja edistys -lehden juttuja yleensä.

Tiede ja edistys -lehden jutussa totta oli vain se, että Raija Julkunen oli arvioinut kirjamme. Muilta osin jutun viesti oli seuraava. Raimo Blomin ja tutkijaryhmän kirja on kaikin puolin huono. Tämän todistaa se, että tieteen puhtaan valkoinen neito, Raija Julkunen, jolla on todellinen tieto hallussaan, antoi sille murska-arvostelut Yhteiskuntapolitiikka-lehdessä. Erityisen ansiokas Raija Julkusen arvostelussa lehden mielestä on toteamus, ettei Suomi ole luokkayhteiskunta. Lisäksi päätoimittaja Matti Virtanen on toiminut hämmästyttävästi, kun on julkaissut jutun Yhteiskuntapolitiikka-lehdessä, vaikka hän on myös kirjan julkaiseen Hangen ja Jään toimituskunnassa.

Muutama sana jutun argu-

menteista. Ensinnäkin Raija Julkusen juttu oli minusta hyvä kriittinen arvio, jonka voi mainiosti julkaista tieteellisessä lehdessä. Joistakin asioista olen eri mieltä, ja ne kuuluvat tieteelliseen keskusteluun. Niistä jäljempänä. Se, että Matti Virtanen julkaisee hyvän kriittisen kirja-arvostelun, ei mielestäni ole kovin ihmeellistä.

Muutama sana siis myös itse kirja-arvostelusta. Puutun tässä vain joihinkin keskeisiin kohtiin, joilla voi olla jatkossakin merkitystä.

Raija epäilee, sopiiko kirja, jonka aineisto on vuosikymmenen puolivälistä, kuvaamaan koko 90-lukua. Ei sinänsä. Toisaalta jotkut laman tuomat asiat ovat säilyneet sitkeästi, kuten esimerkiksi Suomen Akatemian Lama-projektien seminaarissa todettiin. Tätä säilyvyyttä sietäisi tutkia edelleen. Sen lisäksi yhteiskunnallinen eriarvoisuus, jota kirjassa tarkastellaan monesta näkökulmasta, on kärjistynyt 90-luvun jälkipuoliskolla.

Kirjamme "yleisteoria" ei ollut luokkateoria eikä myöskään tietoyhteiskunnan teoria, kuten Raija arvelee. Kyse oli kirjan otsikon mukaisesti monitasoisesta muutostarkastelusta kulkien rakennemuutoksista perheisiin ja toimeentuloon ja henkiseen ilmapiiiriin. Siis vielä kerran. Kirjassa oli kyse sekä eriarvoistumisesta että erilaistumisesta usealla

tasolla. Tämän lisäksi kirjan painopiste oli talouslaman sosiaalisissa seurauksissa pärjäämisen ja kokemusten tasolla.

Raija hyväksyy luokka-analyysin merkityksen tuotannollisten asemien tasolla kirjoittaen: "Sanoisinpa utopistiseksi jokaista, joka kuvittelee jonkin tässä mielessä 'ei-luokkayhteiskunnan' olevan edes tulossa". Niinpä.

Raija innostuu vaatimaan, että meidän olisi pitänyt selvittää (gobaalin) pääoman kasautumisprosessin ja luokkateorian välinen suhde. Tämä ei ollut tutkimuksemme kohde. Raami-ajatteluna se on toki tarpeellista. Kirjassa asiaa pohdittiin kansainvälisen talouden pitkäaikaismuutosten perspektiivistä Brenneriin tukeutuen. Siispä passaan kyseisen vaatimuksen ja odotan Raijan omaa kontribuutiota asiaan. Tiedän sen joiltakin osin olevan myös tulossa.

Raijan ajatus Suomesta "koulutusyhteiskuntana" virittää oikean suuntaisia kysymyksiä. Korostaahan kirjaa myöhempi tutkimuksemme vuoden 2000 aineistolla koulutuksen eriarvoistavaa merkitystä uudella tavalla tietotyön kohdalla. Suomessa koulutuskritiikki tästä näkökulmasta on aluillaan. Tähän liittyy mielestäni yhteiskuntatieteellisen yliopistokeskustelun vähäisyys ja heiveröisyys Suomessa, esimerkiksi Englantiin verrattuna. On myös selvää, että koulu-

tuksen ja kvalifikaatioiden ja muuttuneiden taitovaatimusten yksityiskohtainen tutkimus nykyisessä uudessa tilanteessa odottaa vielä tekijäänsä.

Raija ei juuri usko siihen vähäiseen yhteiskuntakriittisyyteen, joka analyyseissämme paljastuu henkistä ilmapiiriä tarkasteltaessa. Hän katsoo, että erityisen selvä merkki tästä on, ettei sosiaalidemokraattinen työväenluokka hyväksynyt hänen lempiajatustaan työn jakamisesta. Minustakin on selvä puute, etteivät ihmiset osaa ajatella yhteiskuntatieteilijöiden tavoin, erityisesti Raija Julkusen tavoin.

Vai kangertaisiko tässä sittenkin se, ettei viime vuosien rankka taloudellinen nousu ole juuri parantanut työllisyystilannetta, elämän turvallisuutta ja toimeentulonäkymiä?

Toisin kuin Tiede ja edistys-lehden teoreetikot esittävät, Raija Julkunen suhtautuu myös joihinkin osiin tarkasteluamme myönteisesti. Väitän, että itse asiassa valtaosa tarkastelustamme näyttää olevan sellaista. Näitä asioita ovat perheeseen ja toimeentuloon liittyvät jaksot, henkisen ilmapiirin tarkastelu ja tietotyön ja tietotyöläisten analyysi.

Yleisvaikutelmani on, että

Raija toimii arvostelussaan osin siten, että hän virittää tutkimuksellemme odotuksia ja tavoitteita, joita tekijöillä ei ole ollut. Sen jälkeen voi helposti kylä todeta, että sitä tai tätä tekstistä puuttuu.

Kaiken kaikkiaan pidän Raija Julkusen arviointia, todettakoon se vielä kerran painokkaasti, ansiokkaana ja hyvää kriittisen kirjoittamisen tapaa noudattavana. Siinä suhteessa se on siis päinvastaista kuin Tiede ja edistys-lehden tässä tapauksessa harrastama tiedejournalismi.

RAIMO BLOM

EHTOOPUOLEN NYRKKEILIJÄ

En mainitse sanallakaan J. P. Roosia kirjassani Rinnanympärys 106, vaikka Roos kuuluu niihin tutkijoihin, jotka eivät ole aidoimmillaan päivitellensä kohdalleen osunutta julkisuutta. Ehkä minun olisi pitänyt mainita pari sanaa. Kun Roos arvostelee kirjani (Yhteiskuntapolitiikka 1/2000), hän käyttäytyy kuin uransa ehtoopuolella oleva nyrkkeilijä, joka kongin kumahaessa alkaa huitoa kaikkea, mikä liikkuu.

Arvostelunsa alussa Roos kuultua, että hän ei ole jäävi arvioimaan kirjaani, koska ei ole yrittänyt saada minua erotetuk-

si mistään eikä ole kirjoittanut minulle raivokkaita vastineita. Minun on kuitenkin kysyttävä Roosilta, onko hän unohtanut jutun, jonka kirjoitin hänen virkaanastujaisluennostaan? Pelkästään jutun otsikko ”Professori Arkajalka kävi syynissä” ja jutun yhteydessä julkaistu valokuva, jossa Roos seisoo tohtorinhattu päässään, tekisivät kenestä tahansa normaalista ihmisestä jäävin arvioimaan kirjaani.

Roos ei malta olla käyttämättä tilaisuutta hyväkseen. Hän pyrkii arvostelussaan panemaan minua tilille vanhoista lehtijutuistani, jotka ovat jääneet kai-

vertamaan häntä. Hän jopa väittää, että minä olen kirjoittanut hänestä asioita, jotka eivät pitäisi paikkaansa.

Minä olen kuulemma väittänyt lehdessä, että Roos tapaa shoppailla Stockmannin Herkussa ”lauantaisin”. Arvostelussaan Roos selittää käyneensä Stockan Herkussa elämänsä aikana vain ”kolme kertaa”. Mitä minun pitäisi sanoa Roosille, joka uumoilee, että minä olisin sotkenut hänet Arto Noroon? En tietenkään ole sekoittanut J. P. Roosia Arto Noroon. Sen sijaan Roos itse on sotkenut keskenään kaksi Stockan osastoa.